

DOMSTOL
ADMINISTRASJONEN

DAs rapportserie 1/2010

Til barnas beste

- rapport om en praksis i barnefordelingssaker og
barnevernssaker

Av sorenskriver Kirsti Ramberg

Rapport om en praksis

Innledning

Det startet tilfeldig.

Jeg tilhører den dommergruppen som liker å ta i bruk utradisjonelle tvisteløsningsmodeller.

Jeg liker å rettmekle og jeg hilste de nye saksbehandlingsreglene i barnefordelingssakene velkommen.

Jeg har dedikerte og flinke saksbehandlere som tilrettelegger også for å gjøre bruk av utradisjonelle modeller.

Jeg startet ut med å bruke tradisjonelle sakkyndige, psykologene. Og oppnådde og oppnår mange og gode resultat og prosesser. Jeg bruker fortsatt denne sakkyndighetsgruppen der det er behov for det og har et særdeles godt samarbeid med denne profesjonsgruppen.

Men det var noe uforløst over prosessen, et ubenyttet potensiale.

Så traff jeg Toril og Per. Et ektepar som kan mye om barn og om kommunikasjon og om konflikt.

Tilfeldighetene bragte oss sammen, og vi fikk lyst til å forsøke å samarbeide i barnefordelingssaker og barnevernssaker. Vi samarbeider godt, og utvikler stadig nye og bedre samarbeidsformer.

Den utradisjonelle sakkyndigheten:

Per Aandahl er utdannet sosionom, og har en videreutdanning innen kommunal ledelse. Han har arbeidet som kurator, sosialsjef, fagsjef og enhetsleder for hjelpetjenester, inklusiv barneverntjenesten i Harstad kommune. Han tjenestegjør som fagkyndig meddommer i Trondenes tingrett samt i Hålogaland lagmannsrett.

Per Aandahl var prosjektleder for utvikling av bruk av familieråd i regi av BUFeetat, Region nord fra 2004-2006. Han har direkte og indirekte hatt funksjoner i ca 80 familieråd; en metode som inviterer, motiverer og ansvarliggjør foreldrenes familie – og vennenettverk til å være medvirkende og aktiv i beslutningene rundt det aktuelle barnet.

Denne metoden – familieråd – har vi i noen saker benyttet i rene barnefordelingssaker, jf. nedenfor.

Toril Andahl er utdannet barnevernpedagog med tilleggsutdanning som klinisk pedagog med 2. avdeling spesialpedagogikk i lære – og tilpasningsvansker samt høyere familie – og terapiutdanning. Toril er i tillegg spesialist i PMTO (Parent Management Training Oregon). Hun tjenestegjør som fagkyndig meddommer i Trondenes tingrett og Hålogaland lagmannsrett. Vi har brukt Toril som co-sakkyndig i barnefordelingssaker hvor vi har benyttet metoden ”høring av barn”, en metode som gir foreldrene anledning til å høre og ta inn over seg barnas vurderinger og meninger, jf. nedenfor. Det er vår oppfatning at med en viss bearbeidelse vil denne metoden også kunne anvendes i barnevernssaker.

Hva gjør vi?

Sakkyndigheten er – i denne sammenheng – utradisjonell, og vi tar i bruk enkelte utradisjonelle metoder.

Undertegnede og den sakkyndige lager et tett møteoppfølgingsprogram straks stevningen kommer til tingretten. Vi berammer møter på ettermiddags – og kveldstid for å kunne få prosessen raskt i gang med tett oppfølging.

Vi trekker inn partenes familie – og vennenettverk. Vi åpner for barnets steforeldre/mors – og fars nye samboer.

Vi snakker med barna. Vi gjennomfører ordinære samtaler med barna, og vi tar noen ganger i bruk en metode som gir foreldrene anledning til å høre hva barna sier; ”høring av barn”.

Vi lar den sakkyndige være tilgjengelig for foreldrene og barna langt utover ordinært mandat og ordinær kontortid. Og vi lar den sakkyndige bistå ved rent praktiske oppgaver, så som tilstedeværelse ved overlevering av barna, deltakelse på et vanskelig møte mellom partene eventuelt med andre, vi oppmuntrer til møte med storfamilien og lignende.

Vi lager familieråd i barnefordelingssaker der forholdene ligger til rette for det, under mottoet: når mormor og farmor er enige...

Vi anvender saksbehandlingsreglene, konflikt og forsoning i noen barnevernssaker der forholdene ligger til rette for det. Vi avholder flere møter under saksforberedelsen, og ser om det foreligger mulighet for noen samarbeidsarenaer/former.

Og vi utvikler stadig flere ulike og individuelle varianter for møteform, møtetema, sakkyndig bistand og praktisk bistand etter hver saks individuelle behov.

Vi er ikke metodiske og systematisk, vi vurderer i hver sak, hva trenger partene her – hva kan vi hjelpe med? Intet problem er for smått. Intet problem er for stort.

Vi opplever at prosessene er gode. Vi opplever at resultatene er gode og varige. Vi ser at noen konflikter skal avsluttes med dom. Vi ser at noen konflikter er uløselige, dvs at partene trenger bistand til å kunne gjennomføre et samarbeid om barna til barna blir store. Vi ser at hver sak er unik.

Og saksbehandlingstiden er ikke lengre enn saker hvor saksbehandlingen og den sakkyndige er tradisjonell. Og kostnadene er ikke høyere.

Stevningen innkommer:

Når stevningen innkommer, oppnevnes den sakkyndige samtidig som stevningen forkynnes for saksøkte. Etter at saksøkte har mottatt stevningen, vil partene kort tid etter motta henvendelse fra den sakkyndige, som gjennomfører en innledende samtale med hver av partene, og eventuelt også barnet/barna dersom alder og forhold ellers tilsier det. Parallelt med denne innledende fasen, vil da også saksøkte utarbeide et tilsvarende svar i saken.

Når stevningen utsendes, og den sakkyndige oppnevnes, berammes et saksforberedende møte til tidspunkt like etter utløpet av en tilsvarsfrist, 14 dager.

Dersom saksøkte ikke har prosessfullmektig, ber vi saksøkte ta kontakt med retten dersom det er aktuelt å oppsøke advokat, slik at vi kan foreta berømmelse av saksforberedende møte direkte med

begge prosessfullmektigene. Dersom det er vanskelig å få berammelsen på plass, berammes rettsmøtet til ettermiddagstid.

Vår erfaring er at både partene og advokatene innretter seg greit i forhold til å ha saksforberedende møter på ettermiddagstid. Vi ser at det er av stor viktighet for partene å komme fort i gang med prosessen når den allerede er bragt inn for domstolene. Og vi ser at partene setter stor pris på å slippe å vente på møter, samtaler med den sakkyndige og lignende som antagelig er med på å øke spenningsnivået, som selvfølgelig er høyt i utgangspunktet.

I forkant før den sakkyndige møter partene, utsendes det fra han et informasjonsskriv, hvor viktigheten av å klare å løse tvisten i minnelighet fremheves på en tydelig og enkel måte. Partene ansvarliggjøres på en skjønnsom måte med hensyn til at en enighet mellom foreldrene er av stor betydning for barna.

Følgende fra den sakkyndiges informasjonsskriv vil illustrere dette:

”Å være forelder er en forpliktelse som krever innsats og handling med utgangspunkt i barnets beste. Voksnes behov på kort sikt må vike for det som tjener barnet på lang sikt. Det er viktig å holde opp det positive ved hverandre fordi barnets identitet er knyttet til dere som rollemodeller. Dere må se til at barnet kan være stolt av dere begge.

Når foreldre har konflikter, vil barna ofte bruke energien sin på konfliktforebyggende strategier. La dem slippe det – de skal utvikle talenter og bruke krefter i skole, sammen med venner og med vissheten om at det finnes en hel familie som ønsker dem alt godt.

”Konflikt og forsoning” er et tiltak etter barneloven der foreldre gis mulighet til å ta grep om situasjonen og dermed forebygge mulige konflikter med uoversiktlige konsekvenser for partene og barna.

Tilbudet bygger på verdien av å bli enige:

-Vis barna at dere står sammen

-Ta ansvar fra ungene

-Vis at konflikter kan løses

-Ta vare på relasjonen til øvrig nettverk”

Informasjonen fra den sakkyndige er etter mitt skjønn tydelig og direkte, den er appellerende uten å være masete og respektløs. Informasjonen holder fokus på hva som er best for barna, og hvilke konsekvenser det kan ha for barna at foreldrene har konflikter, og konsekvenser av positiv karakter at de klarer å løse konflikten.

Dette sammen med den informasjonen som utsendes fra retten gir partene et godt utgangspunkt før første møte og en god informasjon om prosessen. Vi skiller ikke mellom sjølprosederende parter og de som er representert ved prosessfullmektig, informasjonen er den samme.

Det er videre mitt bestemte inntrykk at prosessfullmektigene bidrar positivt for å motivere sine parter i forkant før prosessen starter.

Etter informasjons – og berammelsesrunden, gjennomfører den sakkyndige samtale med partene, hver for seg. Som regel er det ikke naturlig på dette tidspunkt å gjennomføre samtale med barna/et. På bakgrunn av den informasjonen den sakkyndige har i form av stevning og tilsvaer, samt samtaler med partene, utarbeider han et sakkyndig notat som foreligger tilgjengelig for partene til det første saksforberedende møtet, som da gjennomføres 2 – 3 uker etter at stevningen innkom til retten.

I dette sakkyndige notatet redegjør den sakkyndige for sitt arbeid i saken, og de problemstillinger som er fremkommet gjennom stevning, eventuelt tilsvaer i saken, samt samtaler med partene. Den sakkyndige kan allerede på dette tidspunkt la sin vurdering komme til uttrykk dersom det faller naturlig og det er grunnlag for det. Om den sakkyndige på dette tidspunkt har hatt samtale med barna/et, redegjør han for innholdet i samtalen.

Mellom meg og den sakkyndige gjennomføres et formøte før det saksforberedende møte starter. Det er viktig for meg å få vite om og få informasjon om ”temperaturen” i saken, hvor vanskelighetene synes å ligge, hva vi skal være særskilt oppmerksomme på og andre eventuelle spesielle problemstillinger.

Den sakkyndige beskriver partene og hvordan han opplever deres forhold til tvisten. Det gir et godt utgangspunkt for det saksforberedende møtet og gir en viss pekepinn om hvordan forholdene ligger an. Det fungerer som en slags psykisk bevisstgjøring; man ”tuner” seg inn før møtet starter.

Gjennomføring av saksforberedende møte:

Jeg møter alltid godt forberedt til det saksforberedende møtet. Jeg leser samtlige dokumenter, og jeg har som nevnt et formøte med den sakkyndige. Og jeg har tenkt gjennom hva jeg skal si innledningsvis – vurdert ut fra det jeg vet om saken, tvisten og partene.

Møtet planlegges imidlertid ikke etter en fast agenda; prosessen utvikles underveis, og det er viktig å la partene være motoren. Og det skjer best ved å ha fokus på partene og la partene selv prate og drive frem prosessen. Så styrer jeg og den sakkyndige, med advokatene som nyttige korrigerende hjelpere. Og advokatene er svært viktige i forbindelse med pauser; det kommer jeg tilbake til senere.

Det er nødvendig allerede nå å opplyse om at det består et godt og nært samarbeid og samarbeidsklima mellom meg og den sakkyndige; vi har en kjemi som passer og som gjør at vi umiddelbart – og språkløst - forstår hverandre godt. Vi utgjør et team, med en intuitiv forståelse for hverandres roller, som gjør at strukturen på møtene er stramt og tett, men samtidig usynlig idet det hele avvikles i en alvorlig, men uformell tone.

Partene sitter ikke i samme rom og venter på at møtet skal begynne. Den parten som kommer først til domstolens lokaler, blir vist inn på møterommet – eventuelt sammen med sin advokat. Så venter den andre parten – eventuelt sammen med sin advokat ute i ekspedisjonslokalet til den sakkyndige og jeg er klare, slik at vi henter dem og går sammen inn i møtelokalet.

Møtet starter med at alle presenterer seg for hverandre med håndhilsing. Det serveres kaffe og vann. Møterommet har et ovalt bord, og partene sitter på hver sin langsida – eventuelt sammen med sin advokat – og den sakkyndige og jeg sitter ved hver bordende.

Jeg bruker ikke så mye tid innledningsvis til å si noe nærmere om prosessen, min erfaring er at det er mer virkningsfullt å gjøre dette på et senere stadium. Jeg ønsker velkommen, sier at jeg kjenner dokumentene i saken. Jeg foreholder selvfølgelig viktigheten av å klare å bli enige, men det nevnes kun kort. Jeg har stor respekt for at tvister mellom foreldre om barna er vanskelige for dem, og det kan lett bli noe respektløs over det å ”mase” om enighet. Presset mot foreldrene kan med fordel settes inn

på et noe senere stadium i prosessen, da partene forhåpentligvis har hatt en opplevelse av både å bli hørt og forstått. Jeg sier imidlertid noe om tidsaspektet, at det er realistisk å anta at det vil medgå 3-4 timer, slik at partene vet nærmere om hva de kan forvente seg. Og jeg sier at det er viktigst å høre hva partene selv sier, viktigere enn å høre hva advokatene sier, og oppfordrer partene til å være aktive. Jeg presiserer at de er kommet til en slags endestasjon på den måten at en løsning vil det bli; enten etter enighet eller ved en dom. Og jeg presiserer at vi har tid til å forsøke oss frem med ulike prøveordninger, og at vi skal bruke den tiden som er nødvendig.

Det er mitt inntrykk at partene – etter slik innledning av møtet – slapper noe mer av og klarer å ha fokus på at man skal forsøke å finne løsninger; ikke fordele skyld. Jeg opplever at partene er innstilt på å se etter muligheter mer enn å ha historiske tilbakeblikk for å forklare hvorfor det er blitt en konflikt. Slik jeg ser det må dette ha sammenheng med hvordan prosessen igangsettes med rask saksbehandling og god informasjon, og hvilken tilnærming både den sakkyndige og dommeren har til tvisten. Partene føler seg ivaretatt og blir trygget på at løsning vil bli funnet.

Jeg henvender meg alltid direkte til partene, og beholder det fokuset gjennom hele møtet. Jeg tilrettelegger for en uformell atmosfære, og sier helt klart fra om at alle og enhver kan ta ordet når det er ønskelig, og jeg har ennå ikke opplevd at det ikke har fungert bra.

Så gir jeg ordet til den sakkyndige slik at han nærmere, grundig og detaljert kan gjennomgå sitt sakkyndige notat. Vår erfaring er at det er viktig å gi seg god tid innledningsvis, partene slapper litt mer av og jeg opplever at partene hører med stor interesse på hva den sakkyndige sier.

Den sakkyndige har en god evne til å kommunisere med partene, både mødrene, fedrene og barna. Han har en naturlig autoritet som gjør at partene stoler på han uten at hans autoritet virker avskrekkende. Han alminneliggjør sakkyndighetsrollen på en slik måte at partene får tillit til ham og i stor grad åpner seg for ham. På denne måten kommer vi alle sammen ganske fort og direkte på nerven(e) i konflikten.

Etter at den sakkyndige har fremlagt og gjennomgått sitt sakkyndige notat, sier jeg at partene kan selv kommentere det den sakkyndige har sagt, supplere han dersom det er noe de ønsker å føye til, om det er spørsmål og lignende. Partene vil uten unntak alltid ha noe de ønsker å si. Og det er etter en slik rolig gjennomgang av saken allerede skapt en nær og rolig atmosfære i møterommet, som nesten uten unntak beholdes gjennom hele møtet.

Det er sjeldent i disse møtene at partene så å si prosederer sitt syn. Og det er sjeldent at partene ensidig er opphengt i historien i tvisten. De er gjennom innledningen av saken ”håndledet” til å mene noe om hva som er problemet, og hva de selv mener de kan gjøre for at det skal bli en god prosess og en god løsning.

Det skapes et samarbeidsklima og mitt inntrykk er at foreldre – også der konflikt og tvisten er særskilt fastlåst – ønsker å prøve å få til et samarbeid om barna(et) med den andre forelderen.

Dersom vi klarer å få til en liten flik av et praktisk samarbeid; for eksempel noe så bagatallmessig som en enighet om at barnet kan være en halv dag lengre hos samværsforelderen, få lov å bli fulgt på fotballtrening/musikk-skole av den ene forelderen, en ferie som utvides med et par dager, at barnet utenom ”tur” får delta på en slektstreff eller stor familieburstdag, eller lignende, så griper vi tak i det – og sier ok. Da lager vi en avtale på det. Vi lager stor oppmerksomhet rundt det partene klarer å bli enige om.

Partene ansvarliggjøres med hensyn til om det kan oppnås resultat. Vi sier ikke at vi kan løse saken deres. Vi sier; hva kan vi hjelpe til med? Hva trenger dere hjelp til? Hva kan den sakkyndige gjøre

underveis? Og på dette stadium av saken har vi gjort ulike grep; bistått under det første og vanskelige møtet mellom en foreldre og et barn som ikke har møttes på en stund. Spist pizza på kafé. Kjørt og hentet barn, og vært sammen med en engstelig forelder i forkant. Bistått under reise, bestilt billetter, hentet på flyplass. Vi griper tak i et praktisk og nærliggende forhold og setter mange ressurser inn på å klare å hjelpe partene til å løse dette. For så å møtes igjen. I denne fasen av saken, nøyer vi oss med å sette beskjedne, kortsiktige og meget konkrete mål.

Vår erfaring er at partene ”for skams skyld” ikke kan la være å forsøke å samarbeide om det vi foreslår – eller som de selv kommer frem til i fellesskap. Blant annet fordi det vi foreslår er så beskjedent og konkret. Vi nøyer oss som regel med denne fliken av enighet, og lager en kortfattet protokoll fra møtet hvor vi skisserer det det er oppnådd enighet om. Videre fastsetter vi dato for neste møte, og blir enige om hva den sakkyndige skal gjøre i mellomtiden. Vi presiserer at den sakkyndige kan kontaktes av partene underveis dersom de har spørsmål eller det oppstår vanskeligheter. Vi fastholder at møtene skal avvikles hyppig.

Hva kan den sakkyndige gjøre mellom første og andre møte?

Han kan for det første være tilgjengelig for partene dersom det oppstår behov for bistand. Han kan konsulteres ved spørsmål og bekymringer. Han kan samtale med barna/et, og partene for mer inngående informasjonsinnhenting. Han kan innhente informasjon fra barnehage og skole, eventuelt helsepersonell. Han kan samtale med mors – og fars nye samboer/ektefelle. Han kan bringe stemor og stefar sammen, dersom mor og far er enige om at det er viktig og hensiktsmessig. Den sakkyndige kan innkalle til familieråd, jf. senere. Det er mitt inntrykk at det er mye som kan gjøres dersom man tar foreldrenes bekymring på alvor, tenker konkret hvordan man kan møte slik bekymring og avhjelpe den med konkrete tiltak.

Og de får en betryggende oppfordring om at den sakkyndige kan kontaktes for ytterligere bistand dersom det oppstår noe underveis.

Hva om partene ikke blir enige om noe?

Om vi ikke oppnår denne enighet om å forsøke; da er tiden inne for å ta en pause – gjerne lang. Så får parten samtalt alene med sin advokat. Og vår erfaring er at partene kommer som regel tilbake til møteoppstart igjen noe mer dristig og villig til å forsøke enn forut for pausen.

Underveis i skrivingen av denne rapporten, spurte jeg advokat Mona Ovesen, som er den advokaten i Harstad som har flest barnefordelingssaker, om hva hun samtalte med klientene om i pausene. Og hun beskrev det slik at rettsmøtene ”åpner ” klientene og at pausene er viktige også for at partene skal kunne få fordøye prosessen noe. Ofte kommer partene tilbake fra pausene noe mer innstilt på å forsøke ordninger som de i utgangspunktet ikke var villige til å gå inn på.

Og som fremholdt av advokat Ovesen; det gir trygghet at den sakkyndige, dommeren og advokaten mener det samme og drar i samme retning; da er vi i gang med en god prosess. Og muligheten for at partene neste gang vi møtes har høstet noen positive erfaringer er store.

Kort om "Høring av barn"; som metode i barnefordelingssaker

Utgangspunktet for behandling av barnefordelingssakene er som kjent barneloven og FN's barnekonvensjon om barns rett til å bli hørt og barns medbestemmelsesrett.

Metoden "modell for høring av barn" er utviklet av familievernkontoret for Asker og Bærum i 2004 til bruk i mekling og samværssaker. Vi har gjort bruk av modellen i saker som har vært til behandling i domstolen, i barnefordelings – og samværssaker, som et ledd i konflikt og forsoningsmodellen.

Sakene har startet på vanlig måte, med ordinær informasjon – og rask berømmelse. Den sakkyndige har gjennomført sine innledende samtaler med partene, og har underveis i sitt møte med dem vurdert om det kan være åpning for å gjøre bruk av metoden.

I det første saksforberedende møte; etter at den sakkyndiges notat er gjennomgått og partene har fått uttalt seg, forespørres partene om de kan tenke seg å gjøre bruk av modellen. De forklares nøye og detaljert hva metoden går ut på, og vi presiserer at dette er samtykkebasert, samtidig som de forplikter seg til å "ta innover seg" det som fremkommer av barnas vurderinger og ønsker.

Dersom partene gir sitt samtykke, avtales det en nærmere samtale med foreldrene først. I denne samtalen, hvor Toril Aandahl deltar som co-sakkyndig, avklares det hva hensikten med å snakke med barna på denne måten er, og det avklares også hvordan informasjon og ønsker fra barna skal hensyntas. Dersom det fremstår som rimelig klart at foreldrene ikke vil hensynta informasjon fra barna, går vi ikke videre med metoden.

I denne samtalen orienteres også foreldrene om hva de kan forberede barna på, samt at selve modellen/strukturen på de neste møtene gjennomgås. Gjennom dette møtet og denne samtalen, danner de sakkyndige seg et inntrykk av både foreldrenes ståsted og barnas utviklingsnivå, slik at den påfølgende fellessamtalen kan tilrettelegges etter dette både med hensyn til form og innhold i samtalen.

Vi opplever at foreldrene sier ja til at de vil hensynta informasjon fra barna. Så er reaksjonen fra foreldrene noe varierende med hensyn til hvordan de takler "overraskende" informasjon fra barna; informasjon som er noe annerledes enn de i forkant hadde tenkt seg. Noen foreldre klarer å holde fast ved det de i utgangspunktet sa; at de ville hensynta informasjon fra barna. Noen har ikke klart det; de var i utgangspunktet så sikker på hva barna ville komme til å si; de var i realiteten kun ute etter bekræftelsene. I sistnevnte tilfelle fortsetter vi den ordinære prosessen, men nå med mer kunnskap om foreldrenes holdning til denne informasjonen.

Det gjennomføres så en fellessamtale, hvor begge sakkyndige (samt undertegnede dersom det faller seg naturlig) deltar sammen med foreldrene og barna/et. I samtalen beskrives modellen; og alle blir forklart at de sakkyndige skal gjennomføre en samtale med barna. Både Per og Toril har en betydelig kompetanse og erfaring med hensyn til kontaktetablering med barna og gjennomføring av samtalen med barna; dette går jeg ikke nærmere inn på.

Foreldrene blir bedt om å forlate og vi avtaler tidspunkt når de skal komme tilbake, eventuelt at vi oppretter en mobiltelefonkontakt.

Når kontaktetableringen er unnagjort og barna er trygget, blir vi enige med barna om at Per skal skrive ned på et blankt ark det som barna vil at han skal si til foreldrene. Barna blir spurt om de har noen råd og tips om ting som foreldrene kunne gjøre annerledes enn de gjør i dag, om det er noe de ville ha hatt på en annen måte. Barna er ofte svært konkrete. Barna blir også spurt om – dersom det

var slik at de kunne bestemme – hvor mye de ville bo hos mamma og hvor mye de ville bo hos pappa. Barna blir også invitert til å mene noe om på hvilken måte vi skal fortelle til foreldrene innholdet i samtalen.

Sakte men sikkert fylles Pers ark opp med informasjon fra barna; og barna har full kontroll med hva som føres opp her. Barna godkjenner det som skal sies til foreldrene.

Etter at samtalen med barna er avsluttet, tar Toril og undertegnede barna med bak et enveisspeil, mens Per og foreldrene sitter foran speilet. Foreldrene sitter med ryggen mot speilet, slik at vi bak speilet kun ser foreldrenes rygger og Pers ansikt. Foreldrene er plassert slik for å skjerme barna fra foreldrenes umiddelbare reaksjon på det de får høre.

Vi er på forhånd blitt enige med barna hva som skal sies (innholdet på Pers ark). Vi er videre blitt enige om at dersom noe blir uklart eller Per har misforstått eller barna ønsker å presisere noe eller lignende, da skal vi banke på speilet, slik at vi tar en pause, Per kommer inn til oss, og barna kan få korrigert innholdet.

Barna kan på denne måten få følge med på hva som blir sagt til foreldrene. Barna har full kontroll over situasjonen og har full trygghet for at informasjon og tilbakemeldinger blir gitt fullt ut i samsvar med egne ønsker.

Vår opplevelse er at det er bra for barna å se og høre at foreldrene mottar den samme informasjonen, og at alle parter vet hva som er blitt sagt. Samtidig er det bra, litt befriende for barna, at de slipper å sitte sammen med foreldrene når informasjonen blir gitt, de slipper spørsmål og de slipper blikk fra noen og slipper å se reaksjoner. Informasjon som blir gitt på denne måten gir foreldrene anledning til å ta barnas ønsker opp til reell vurdering ; de har på forhånd sagt at de vil hensynta informasjonen og dette vet barna. Og barna vet hva foreldrene har mottatt av informasjon; den informasjon som de selv har hatt full kontroll over.

Vi bringer foreldrene og barna sammen igjen, og har en kort avslutning og avrundning på samtalene. På forhånd har vi oppfordret foreldrene til ikke å diskutere eller ta opp med barna det som er fremkommet av informasjon; og dette er også barna kjent med. Barna står selvfølgelig fritt til å snakke med foreldrene om dette dersom de ønsker det.

Vi gjør også barna oppmerksomme på at de kan ringe oss dersom det er noe de ønsker å si eller presisere overfor oss, eller om det er noe annet som de ønsker vår bistand til. Og vi har på forhånd avtalt nytt saksforberedende møte med foreldrene og eventuelt advokatene, hvor også videoopptak av samtalen hvor foreldrene presenteres informasjonen spilles av. Dette møtet er berammet ganske kort tid etter at selve samtalene ble gjennomført.

Vi har for spinkelt statistisk materiale til å konkludere på noen måte med hvordan dette fungerer. I de sakene hvor vi har vurdert at metoden kan anvendes, har vi hatt erfaring som har vært gode, hvor foreldrene har klart å holde fast på at barnas meninger og informasjon skal hensyntas. Informasjonen har vært noe overraskende for foreldrene, og informasjonen har alltid vært helt konkret. I noen tilfeller har vi – på bakgrunn av den informasjon som barna har gitt – klart å få i stand prøveordninger, som senere etter utgått prøveperiode er blitt en varig løsning.

I en sak ble ikke informasjonen fra barna hensyntatt, og saken ble trukket.

Familie – og nettverksråd som metode i barnefordelingssaker

Familie – og nettverksråd er et tiltak- en metode utviklet for bruk i barnevernet overfor familier med problemer. Familien blir definert som barnets/ungdommens hovedressurs i forhold til å løse aktuelle problemer. Som nevnt innledningsvis har Per Aandahl vært aktiv i utviklingen av denne metoden.

Familierådets oppgave i barnevernsaker er å utarbeide en handlingsplan for barnet. Dette er fullt mulig å overføre til noen barnefordelingssaker. Familien og det vennenettverket som foreldrene setter sammen, blir gitt mulighet til å øve en reell innflytelse på hvordan familien skal komme seg gjennom de vanskelige tider, hvordan de skal klare å finne frem til ordninger vedrørende barna som er til barnas beste. Familierådet får gjennom konkrete handlingsplaner og tiltak anledning til å beholde og utvikle kontakten med barnet og begge foreldrene, samt mulighet til å handle til nytte for barnet.

Den sakkyndiges oppgave i forkant av familierådet er å informere og motivere foreldrene til å ta i bruk dette verktøyet. Det utarbeides i fellesskap mellom parten (og advokatene), den sakkyndige og undertegnede et oppdrag (mandat) til familien – og vennenettverket, hvor det nærmere fastsettes og formuleres ei målsettingen for rådet, hva kan og skal gjøres på kort og på lang sikt. Det foretas en utvelgelse av hvem som skal utgjøre familie – og nettverket, og det planlegges i fellesskap hvordan rådet skal organiseres og gjennomføres. Fra partenes felles nettverk, velges en støtteperson for barnet som kun har barnets beste for øye gjennom hele prosessen. Der hvor alder og utvikling tilsier det, kan også barnet selv delta direkte i rådslagningene.

Familierådet involverer viktige personer for barnet, og barnet er viktig for personene som utgjør rådet. Det forplikter foreldrene å samtykke til å involvere familie – og venner, og det forplikter de som sier ja til å delta i slikt råd. Familierådet blir en prosess som har mange likhetspunkter med prosessen ”konflikt og forsoning”, og hos oss blir dette en prosess i prosessen. I de tilfeller hvor vi har benyttet metoden, har familiene fått et nærmere bånd til hverandre på denne måten, og tilværelsen er blitt mer oversiktlig og enkel for de involverte barna.

Familie/nettverksrådet bygger på at partene har et felles mål, og at nettverket kan hjelpe til med å nå dette målet:

Eksempler på slike mål kan være:

a) Delt bosted

Partene forutsettes å være enige om målet, men ønsker en prosess før endelig avtale inngås. Nettverket kan i prosessen ha funksjon som avlastere, de kan arrangere felles fødsels – og høytidsdager, bistå ved behov i møter eller ha andre oppgaver. Nettverkets oppgaver og funksjon bestemmes av familierådet/nettverksrådet.

b) En samværsordning som fungerer

Partene forutsettes å ha en avtale om samvær, men av ulike årsaker oppstår konflikter partene ikke klarer å løse. Familierådet kan, avhengig av hvilke vanskeligheter det er tale om, hjelpe til med skyss mellom foreldrene, bistand med skolearbeid, deltakelse i fritidsaktiviteter, felles familiefestinger, praktisk bistand osv. Familierådet legger sin egen plan som bygger på familiens forutsetninger og kjennskap til hverandre.

Nettverksrådet forberedes ved hjelp av den sakkyndige, som avtaler med foreldrene og barna hvilket oppdrag de vil utarbeide. Partene blir i denne prosessen enige om hvilken informasjon de

ønsker å dele med familie og venner, og hvilke spørsmål som skal danne grunnlaget for nettverkets plan for handling. Slike spørsmål kan være

- Hvordan sikre at barna får delta på trening når de er hos far?
- Hva kan gjøres for at klær og utstyr er rent og i orden?
- Hva kan gjøres for at barna får være sammen med bestevennen når de er hos mor?
- Hvor skal barna feire fødselsdagen sin?
- Hva kan gjøres dersom mor og far blir uenige?

Når foreldrene og barna er enige om hvem som skal inviteres i et familie – nettverksråd, oppsøker den sakkyndige deltakerne og forbereder dem på hva som skal skje. I dette arbeidet blir det ordnet med personer som kan lede møtet og skrive ned en familieplan som svar på de spørsmålene foreldrene og barna har utarbeidet.

Selve familie/nettverksrådet er tredelt og tar gjerne tre – fire timer.

1) Informasjon og spørsmål

Den sakkyndige gir avtalt informasjon til nettverket og eventuelle spørsmål om prosessen blir besvart.

2) Familiens overlegninger

Den sakkyndige forlater og nettverket diskuterer seg frem til en felles handlingsplan som forutsetter enighet fra både nettverk og parter.

3) Handlingsplanen

Den sakkyndige gjennomgår handlingsplanen og forsikrer seg om at alle er enige. Planen underskrives av partene og nettverket.

Familierådet avholdes i tingrettens bibliotek på kveldstid og gis en vennlig og uformell ramme.

Familien ordner med kake, kaffe, te og brus. Det legges vekt på og fokuseres på fremtida, og man er enige om å la gamle konflikter ligge. Familien forsøker å være handlingsrettet.

Konflikt og forsoning som metode i barnevernssaker

Etter å ha arbeidet med ganske mange ”konflikt og forsoningssaker” og erfart hvor verdifull prosessen har vært for de tvistende parter, ønsket vi å forsøke å overføre deler av modellen til barnevernssaker hvor forholdene lå til rette for det.

Et samarbeid med barneverntjenesten i Harstad kommune ble innledet, og sammen dro vi på studietur til Trondheim tingrett, som gjorde bruk utradisjonelle grep i barnevernssaker. Vi ble inspirert og har gjennomført noen saker hvor prosessen med saksforberedende møter under saksforberedelsen tas i bruk også i disse sakene.

Vår erfaring er at særlig der hvor store barn er involvert – ungdommer -, kan det ligge godt til rette for å samarbeide med barnet/ungdommen, familien og barnevernet.

Vi gjør bruk av sakkyndige; som gis et åpent mandat innledningsvis; på hvilken måte – etter hvilke linjer kan familien, barnet/ungdommen og barnevernet her klare å samarbeide.

Etter innledende samtaler, innkalles det til det første saksforberedende møte. Og på samme måte som i barnefordelingssakene, har vi fokus på hva som er mulig å få til, hva kan det samarbeides om.

Et illustrerende eksempel var en ungdom som var tvangsplassert på en institusjon, og som skulket og rømte når han fikk anledning til det – til dels oppmuntret av biologisk familie. Gjennom prosessen inngikk vi avtaler på det saksforberedende møtet; vi samarbeidet med foreldrene om å skaffe han plass på sikkerhetskurs slik at han kunne få seg lærlingeplass om bord på en båt, og vi ordnet han senere lærlingeplass gjennom et rederi. Samtidig og parallelt aksepterte han at han skulle gå på skolen og bo på institusjonen, og det ble oppnådd enighet om flere og mer utvidet samvær med biologisk familie. Prosessen tok tid, og sakte med sikkert kunne vår avtale oppfylles med deltakelse på sikkerhetskurs og lærlingeplass om bord på en båt. Ungdommen sluttet å skulke og klarte å gjennomføre sin skolegang. Kontakten med biologisk familie ble forbedret, og samarbeidet mellom barnevernet og familien/ungdommen fungerte etter hvert svært bra. Et eksempel på at prosessen i seg selv bidrar på en konstruktiv og positiv måte.

Avslutning

Advokat Mona Ovesen har deltatt i svært mange saker som er løst etter ”konflikt og forsoningsmodellen”, og hun uttaler følgende om ordningen:

Min erfaring er at partene ikke alltid er innstilt på å legge bak seg det problematiske, men at de blir det etter hvert. Uansett hvor mye jeg forsøker, er de opptatt av hvem som gjorde hva. Men noe skjer underveis. Endringen som kommer er påvirket av tryggheten av at dommeren, den sakkyndige og advokaten mener det samme. Hvor lang tid det tar før klienten kommer dit, varierer.

Jeg forbereder klienten på prosessen og mulig utvikling før saken. Jeg jobber også etter den sakkyndiges notat, og opplever at berømmelse av rettsmøtet umiddelbart etter at notatet foreligger, er bra. I pausene i det saksforberedende møtet arbeider jeg videre med temaene; klientene må fordøye stoff fra rettsmøtet. Jeg erfarer at det saksforberedende rettsmøtet ”åpner” noe hos klienten. Det oppleves derfor som lettere som advokat å få klienten til å ta ”nye” valg/alternativer i pausen.

Ofte skjer det at klientene går med på ting de i utgangspunktet ikke ville ha gått med på. Prosessen er nøkkelordet. Bevisstgjøringen. Tryggheten om at det å velge barnets beste, forstå hva som er barnets beste og at dette er den beste løsningen på sikt.

Det er umulig å ikke samarbeide i det klimaet som skapes. Alternativet er en tradisjonell rettssak med en lite samarbeidsvilling motpart. I pausene forsøker jeg å synliggjøre at samarbeid om frivillige løsninger er måten det bør gjøres på. Vi forsøker også å være åpen for alternative mellomløsninger. Noen klienter trenger lengre tid, at det er vanskelig å se/forstå hva som er barnets beste, og noen trenger av ulike årsaker lengre tid, støtte/trygghet. Klienten er jo nøkkelen til en god løsning for barnet. Jeg har erfart at prøveordninger som går over lang tid; flere måneder (opptil 6 måneder), har fungert svært bra. Klienten blir trygg på at ordningen kan evalueres, og at det blir bevist underveis at ordningen fungerer. Dette i motsetning til en tradisjonell saksforberedelse med hovedforhandling hvor mye av fokus ligger på fremdrift og hurtig avgjørelse.

Hvorfor er vi så fornøyde med måten vi arbeider med disse sakene på; hvorfor er partene så fornøyde?

Det er vårt inntrykk at resultatene vi oppnår er gode og varige. Partene føler seg ivaretatt og respektert. De ansvarliggjøres og trygges på at løsning vil bli funnet/truffet. Og at vi kan bruke den tiden det tar. Vi gjør bruk av prøveordninger, hvor vi tilbyr hjelp og støtte underveis, dette medfører at partene tør å prøve ut ordninger de i utgangspunktet ikke var trygg på at de ønsket å prøve.

Proessen er åpen, partene beholder eieforholdet til tvisten, det er ikke ulike faggrupper som overtar saken deres. Forhandlingene og problemstillingene er åpne, konkrete og blir gjort ufarlig ved en enkel og spørrende tilnærming

Arbeidsformen vår er enkel og konkret, og det er vår vurdering at den har overføringsverdi til andre domstoler. Derfor har vi tatt oss bryet med å forsøke å beskrive vår praksis nærmere.

Harstad 24. februar 2010

Kirsti Ramberg